

TÜRKİYE TABİATINI KORUMA DERNEĞİ
TABİAT VE İNSAN DERGİSİ
JOURNAL OF NATURE AND MAN
2022 1(191)

AHLAT SAZLIĞI EKOSİSTEMİNİN SON DURUM DEĞERLENDİRMESİ (BİTLİS – TÜRKİYE)

Özdemir Adızel

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü
oadizel@hotmail.com

Erkan Azizoğlu

Hakkari Üniversitesi Çölemerik Meslek Yüksek Okulu
erkanazizoğlu@hakkari.edu.tr

İlhami Kızıroğlu

OSTİM Teknik Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümü
ilhami.kiziroglu@ostimteknik.edu.tr

Referans: Özdemir A, Azizoğlu E, ve Kızıroğlu İ (2022) Ahlat Sazlığı Ekosisteminin Son Durum Değerlendirmesi (Bitlis – Türkiye). Tabiat ve İnsan, 1(191), 32-45.

Ahlat Sazlığı Ekosisteminin Son Durum Değerlendirmesi (Bitlis – Türkiye)

Özet

Ahlat Sazlığı'nda 21 takım altında yer alan 58 familya içinde 105 Nonpasseres ve 82 Passeres olmak üzere toplam 187 kuş türü ve bir alttürü bulunmaktadır. Bu türlerden 61'i yerli, 86'sı yaz ziyaretçisi, 11'i kış ziyaretçisi ve 29'u transit göçer statüsündedir.

IUCN kriterlerine göre alandaki kuş türlerinin statüleri EN: 2, VU: 4, NT: 9, LC: 172 Bern Kriterlerine göre 132 tür Ek Liste II, 45 tür Ek Liste III ve 10 tür liste kapsamı dışında kalmaktadır. CITES değerlendirmesine göre 27 tür Ek Liste II içinde yer alırken, 160 tür ise liste kapsamı dışında kalmaktadır.

Koruma çabalarına rağmen, geçmişten günümüze Ahlat Sazlığı'nın ekolojik maneje ve koruma çalışmaları göz önüne alındığında, bölgenin karşı karşıya bulunduğu tehditleri; a-habitat karakterinin zayıflaması, b-habitatın daralması ve c-habitatın kaybı olarak üç ana başlık altında toparlamak mümkündür.

Ahlat Sazlığı'nın Yönetim Planı 2020 yılında yapılmış ve alan Kesin Korunacak Hassas Alan olarak ilan edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahlat Sazlığı, Madavans Vadisi, Ahlat'ın kuş faunası

Latest Situation Assessment of Ahlat Reeds Ecosystem (Bitlis – Turkey)

Abstract

According to the latest data, there are 187 bird species in 57 families under 21 orders in the Ahlat Reeds. Of these species, 61 are native, 86 are summer visitors, 11 are winter visitors and 29 are transit migrant status.

The distribution of bird species in the area according to IUCN criteria is as follows: EN: 2, VU: 4, NT: 9, LC: 172. According to Bern criteria 132 species are in Annex List II, 45 species are in Annex List III and 10 species are out of scope. According to the CITES assessment, 27 species are in Annex List II while 160 species are out of scope of the list.

Despite the conservation efforts, given the ecological management and conservation efforts of the Ahlat Marshes from the past to the present, the threats facing the region are; They can be summarized under three main headings: a- weakening of habitat character, b- shrinking of habitat, and c- loss of habitat.

The management plan for the Ahlat reed was prepared in 2020 and the area was declared a final sensitive area to be protected.

Keywords: Ahlat reeds, Madavans Valley, Birds fauna of Ahlat,

1. Giriş

Ahlat Sazlığı ile ilgili araştırmalar, sınırlı sayıdadır. Bunlarda da alanın ismi, genelde zikredilmeyerek, Van Gölü'nün kuzey kıyıları arasında sayılan bölge diye tanımlanmaktadır (Vielliard,1968; Kummerloeve, 1969; Timmerman ve ark.,1976; Van Der Ven ve Gheyselinck, 1981; Schilperoord ve Schilperoord-Huisman, 1986; Kasperek, 1992;Van Den Berk ve ark.,1989).

Yarar ve Magnin (1997), Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları (ÖKA) çalışmasında bölge ile ilgili bilgi vermektedir. Aynı eser Kılıç ve Eken (2004) tarafından güncellenmiş ve Van/ Erçek Gölleri çevresinde bulunan sulak alanlara değinilmiş; Ahlat Sazlığı da Van Gölü kapsamında kısaca ele alınmıştır.

Alan ile doğrudan ilgili ilk detaylı veriler, Van Gölü Havzası Ornitofaunası Üzerine Araştırmalar isimli doktora çalışmasında ele alınmıştır. Bu çalışmada, Van Gölü çevresindeki önemli 7 sulak alan incelenmiştir. Araştırmacının belirlediği istasyonlardan birisi de Ahlat Sazlığı'dır (Adızel, 1998).

Kılıçaslan ve ark. (2003), Van Gölü Havzası yatırım alanlarını irdeledikleri araştırmada, turizm yatırımlarını ön plana çıkarmışlardır. Araştırmacılar bölgede ornitoturizm potansiyeline sahip alanlar arasında Ahlat Sazlığı'na da değinmişlerdir. Özellikle biyoturizm ve ornitoturizmin yöredeki önemine değinerek, yaban alanlarının korunması gerektiği üzerinde önemle durmuşlardır.

“Ahlat Sazlığı'nın (Bitlis) Korunması ve Geliştirilmesi Üzerine Bir Çalışma” isimli yayında, alanın kuş türleri için önemi üzerinde durulmuş ve mutlaka korunması gerektiği belirtilerek konuyla ilgili öneriler sunulmuştur. Ayrıca alanın ornitoturizm potansiyeline de değinilmiştir “Van Havzası Sulak Alanlarının Son Durum Değerlendirilmesi” isimli çalışmada, Ahlat Sazlığı'na da yer verilmiş, alanın yaban canlıları için önemi ve karşı karşıya bulunduğu tehditler üzerinde durulmuştur. “Ahlat (Bitlis) Sazlığının Son Durumu ve Ahlat Turizmine Yapabileceği Katkılar” isimli çalışmada sazlığın önemi ve karşılaştığı tehditler ele alınmış ve özellikle alanın biyoturizm değerleri üzerinde durulmuştur. Bitlis ili sulak alan potansiyellerinin ortaya konduğu çalışmada, ildeki önemli alanlar arasında Ahlat Sazlığı'na da yer verilmiş ayrıca karşı karşıya bulunduğu tehdit ve çözümleri üzerinde durulmuştur (Adızel ve ark., 2007; 2009; 2012; Adızel ve Azizoğlu 2013).

Dünyada bu güne kadar tanımlanmış kuş türü sayısı 11 135 olup (HBW, 2019; Gill ve ark. 2022; Kizirioğlu 2022a), bunların 523'ünün Türkiye'de kayda geçtiği belirtilmektedir. Ayrıca Türkiye kuşlarından 293 tür Nonpasseres ve 230 tür Passeres grubunda yer almaktadır (Kizirioğlu, 2021).

2. Materyal ve Yöntem

Bu çalışmanın materyalini Ahlat Sazlığı ekosistemi ve alanda yaşayan kuşlar oluşturmaktadır (Tablo 1; Şekil 4 ve 5). Öncelikle alan hakkında yapılmış çalışmalardan faydalanılmış ve 2021 yılında sahada aylık olarak yapılmış gözlemler sonucu, alanın kuş türü listesi oluşturulmuştur. Arazi çalışmalarında dürbün, teleskop ve fotoğraf makinesi kullanılmıştır. Kuşlar için genelde hâkim noktadan durarak gözlem veya hat boyu gözlemler yapılmıştır. Bu amaçla Dobinson (1976) kuş sayım yöntemlerinden türlere ve alan özelliklerine uygun olanı seçilerek gözlemler sürdürülmüştür.

2.1. Araştırma Bölgesinin Konumu ve Ekosistem Özellikleri

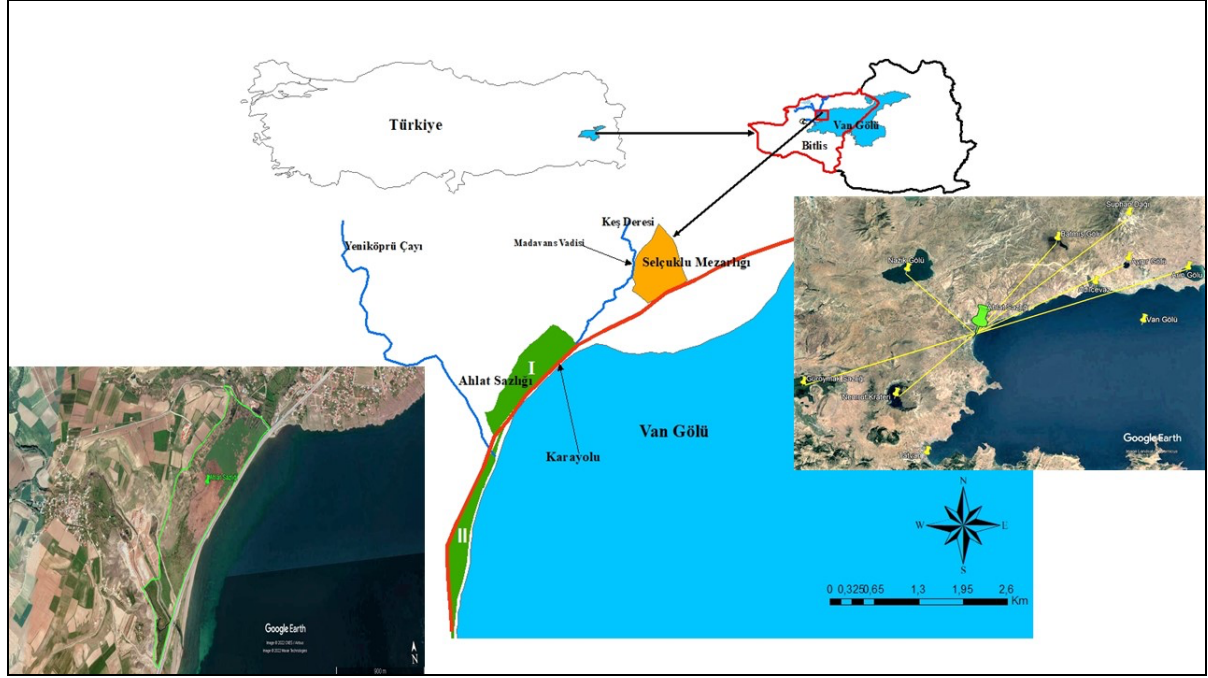
Ahlat Sazlığı, Van Gölü'nün kuzey batı kıyısında oluşmuş, doğal bir yabanıl yaşam ortamıdır. Ahlat ilçesinin Tatvan yönü çıkışında yer almaktadır. Sazlık, Van Gölü'nden dar bir kumul bandı ve Ahlat – Tatvan karayolu dolgusu ile ayrılır. Sazlığın ortalama rakımı 1651 metredir. Bu noktada göl rakımı ise ortalama 1647 metredir. Çekirdek alanın kuzeydoğu koordinatı 38S277663.96D – 4290451.54K ve kuzeybatı koordinatı 38S276357.36D – 4288548.49K olarak belirlenmiştir. Sazlığı, kuzey yöndeki tarım alanlarından, ortalama 100 metre genişliğinde dik eğimli bir arazi sınırlar (bkz. Şekil 1).

Ahlat Sazlığı'nın gerçek uzunluğu kuşbakışı yaklaşık 5,6 km kadar olsa da, çekirdek alan 2.250 km uzunluğunda ve 400 m genişliğindedir. Sazlık alan güney batıya doğru yaklaşık 3,2 km dar bir bant şeklinde göl kıyısında varlığını korumaktadır. Çevresindeki yüksek dağlardan, Van Gölü'ne doğru çay ve dereler akmaktadır. Bu suların göl ile buluşma noktalarında kuşların ve diğer yaban hayvanlarının yoğun yaşadığı alanlar ortaya çıkmıştır. Genelde bu habitatlar delta olarak şekillenmiştir. Nazik Gölü yönündeki akarları toplayan Yeniköprü (Karmuç) Çayı ve daha doğudaki suları getiren Keş Deresi, sazlığı besleyen en önemli su kaynaklarıdır (bkz. Şekil 1-4).

Zengin besin ve barınma olanaklarının varlığı, canlıları bu kesimlere çekmektedir. Özellikle su aynası, sazlık, bataklık, ıslak çayır, kumul, ağaçlık kesim ve çevredeki tarım alanı gibi habitatların varlığı havzadaki canlılar için, çok verimli yaşam olanakları sunmaktadır. Van

Gölü Havzası'nda kuşların en fazla barındığı ve ürediği kesimler bu ekosistemlerdir. Ahlat Sazlığı da Van Gölü ekosisteminde yer alan, bu tarz oluşumlardan birisidir.

Ahlat Sazlığı tarihi Selçuklu Mezarlığı ile sınırdadır. Keş Deresi üzerinde yer alan Madavans Vadisi de sazlığın diğer bir komşusudur. Kayalara oyulmuş bu mağara yerleşimin geçmişi Neolitik döneme kadar tarihlendirmektedir.

Şekil 1: Ahlat Sazlığı haritası

Şekil 2: Ahlat Sazlığı'nın habitat yapısını belirleyen bazı panoramik görüntüler

Şekil 3: Ahlat Sazlığı ve Van Gölü'nü ayıran karayolu - Sazlıktan Nemrut Dağı görünümü

Şekil 4: Ahlat Sazlığı kuşlarından görünümeler

3. Bulgular

Bölgede yürütülen gözlemler sonucunda, Türkiye ve Ahlat Sazlığı ornitofaunası analiz edilmiştir. Buna göre Ahlat Sazlığı'nda belirlenen toplam kuş takım, aile ve tür sayısı ortaya konmuştur (bkz. Tablo 1 ve 2). Buna göre bölgede Türkiye'deki kuş takımlarının % 80,8'ine, kuş ailelerinin % 76,3'üne ve kuş türlerinin ise % 35,8'ine rastlanmıştır (bkz. Şekil 5)

Tablo 1. Türkiye ve Ahlat sazlığı Ornitofaunasının karşılaştırılması

Kuş Grupları	Kuş Takımları Sayısı			Kuş Familyaları Sayısı			Kuş Türleri Sayısı		
	Türkiye*	Ahlat Sazlığı	%	Türkiye	Ahlat Sazlığı	%	Türkiye	Ahlat Sazlığı	%
Passeres	1	1	100	34	25	73,5	230	82	35,7
Nonpasseres	25	20	80,0	42	33	78,6	292	105	36,0
Toplam	26	21	80,8	76	58	76,3	522	187	35,8

*)Kiziroğlu (2022b) The Bird Species observed in Turkey and their status. (in press).

Ahlat Sazlığı ornitofaunası ve kuş türlerinin tehlike durumları, bölge-Türkiye statülerinin dağılımı ile kuş türleri sayı ve listesi Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2. Ahlat Sazlığı ornitofaunası ve kuş türlerinin tehlike durumları ile bölge-Türkiye statülerinin dağılımı (Tablo Kiziroğlu, 2022b'ye göre uyarlanmıştır)

No	KS	Tür Adı-Latince	Türkçe	IUCN*	BERN*	CITES*	RDB*	TR Dağılım	Bölge Statü	TR-Statü
GRUP A= NONPASSERES (NP)										
I-ANSERIFORMES—KAZSILAR; 1-Anatidae--Ördëkgiller (43- 174: %24.7)**										
1	f	<i>Anser anser</i>	Bozkaz	LC	Ek III	KD	A4	BB	KZ	Y
2	c	<i>Anser albifrons</i>	Akalınlı büyük sakarca kazı	LC	Ek III	KD	B5	BB	KZ	KZ
3	e	<i>Cygnus cygnus</i>	Ötücü kuğu	LC	Ek II	KD	A3	M,E,A,D,Gd,İ	KZ	Y
4	e	<i>Tadorna tadorna</i>	Suna	LC	Ek II	KD	A3	BB	Y	Y
5	f	<i>Tadorna ferruginea</i>	Angıt	LC	Ek II	KD	A4	BB	Y	Y
6	e	<i>Spatula querquedula</i>	Bağırtlak, çıkırıkçın	LC	Ek III	KD	A4	BB	YZ	Y
7	e	<i>Spatula clypeata</i>	Kaşıkgaga	LC	Ek III	KD	A4	BB	Y	Y
8	e	<i>Mareca strepera</i>	Bozördek	LC	Ek III	KD	A4	BB	T	Y
9	f	<i>Mareca penelope</i>	Fiyu	LC	Ek III	KD	A5	BB	KZ	Y
10	f	<i>Anas platyrhynchos</i>	Yeşilbaş ördek	LC	Ek III	KD	A5	BB	Y	Y
11	f	<i>Anas acuta</i>	Kılkuyruk	LC	Ek III	KD	A5	BB	T	Y
12	f	<i>Anas crecca</i>	Çamurcun, Krikördek	LC	Ek III	KD	A5	BB	KZ	Y
13	f	<i>Netta rufina</i>	Macar ördeği	LC	Ek III	KD	A5	BB	T	Y
14	f	<i>Aythya ferina</i>	Elmabaş patka	VU	Ek III	KD	A5	BB	Y	Y
15	d	<i>Aythya nyroca</i>	Akgöz	NT	Ek III	KD	A3	BB	Y	Y
16	f	<i>Aythya fuligula</i>	Tepeli patka	LC	Ek III	KD	A5	BB	T	Y
17	d	<i>Oxyura leucocephala</i>	Akbaş, dikkuyruk	EN	Ek II	Ek-II	A2	M,E,A,İ,D,Kd	YZ	Y
II- TAVUKLAR—GALLIFORMES; 2- Phasianidae-- Tavuksugiller (11- 184;%6.0)**										
1	e	<i>Coturnix coturnix</i>	Bıldırcın	LC	Ek III	KD	A3	BB	Y	Y
2	e	<i>Alectoris chukar</i>	Kınlı keklik	LC	Ek III	KD	A3	BB	YZ	Y

III- CAPRIMULGIFORMES—ÇOBANALDATANLAR 3- Caprimulgidae—Çobanaldatangiller (1- 97;%1.0)										
1	d	<i>Caprimulgus europaeus</i>	Çobanaldatan	LC	EK II	KD	A12	BB	YZ	G
IV- APODIFORMES—SAĞANLAR; 4- Apodidae—Ebabilgiller– Sağangiller (4- 11% 36.4)**										
1	e	<i>Tachymarptis melba</i>	Akkarın ebabil	LC	EK II	KD	A3	BB	YZ	G
2	e	<i>Apus apus</i>	Kara sağan	LC	EK III	KD	A3	BB	YZ	G
V- OTIDIFORMES—TOYKUŞLARI; 5- Otididae--Toykuşugiller (4-26; %15.4)**										
1	d	<i>Otis tarda</i>	Büyük toy kuşu	VU	EK II	-	A2	BB	YZ	Y
2	d	<i>Tetrax tetrax</i>	Mezgeldek	NT	EK II	-	A2	İ,A,D,Gd,Kd	YZ	Y
VI- CUCULIFORMES—GUGUKKUŞLARI; 6- Cuculidae—Gugukkuşugiller (2- 150;%1.3)**										
1	d	<i>Cuculus canorus</i>	Gugukkuşu	LC	EK III	KD	A2	BB	YZ	G
VII- PTEROCLIFORMES--STEPTAVUKLARI; 7- Pteroclididae—Steptavuğugiller— (5- 16; %31.3)**										
1	d	<i>Pterocles orientalis</i>	Kara karınlı Steptavuğu	LC	EK II	KD	A3	İ,D,Gd	Y	Y
VIII- COLUMBIFORMES—GÜVERCİNLER; 8- Columbidae—Güvercingiller (8- 351; %2.3)**										
1	f	<i>Columba livia</i>	Kaya güvercini	LC	EK III	KD	A5	BB	Y	Y
2	e	<i>Columba palumbus</i>	Tahtalı güvercin	LC	EK II	KD	A4	BB	Y	Y
3	d	<i>Streptopelia turtur</i>	Üveyik	VU	EK III	KD	A2	BB	YZ	G
4	f	<i>Streptopelia decaocto</i>	Kumru	LC	EK III	KD	A5	BB	Y	Y
5	e	<i>Streptopelia senegalensis</i>	Küçük kumru	LC	EK III	KD	A4	M,İ,A,D,Gd	Y	Y
IX- GRUIFORMES—TURNAMSILAR; 9- Rallidae—Yelvegiller (9- 152; %5.9)**										
1	e	<i>Rallus aquaticus</i>	Suyelvesi	LC	EK III	KD	A3	BB	Y	Y
2	e	<i>Gallinula chloropus</i>	Yeşil ayaklı suyelvesi	LC	EK III	KD	A3	BB	Y	Y
3	f	<i>Fulica atra</i>	Sakarmeke	LC	EK III	KD	A5	BB	Y	Y
4	d	<i>Porphyrio poliocephalus</i>	Gri enseli saz horozu	VU	EK II	KD	A12	A,D	YZ	Y
10- Gruidae--Turnagiller (3- 15;%20.0)**										
1	d	<i>Grus virgo</i>	Telli turna	LC	EK II	KD	A2	M,İ,D	YZ	G
2	d	<i>Grus grus</i>	Turna	LC	EK II	KD	A3	BB	T	Y,T
X- PODICIPEDIFORMES--LOPLU DALGIÇLAR; 11- Podicipedidae; Lopludalgıçgiller (5- 23;%21.7)**										
1	e	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	Bahri	LC	EK II	KD	A3	BB	Y	Y
2	f	<i>Podiceps cristatus</i>	Tepeli batağan	LC	EK III	KD	A3	M,E,İ,D,Kd	Y	Y
3	e	<i>Podiceps nigricollis</i>	Kara boyunlu batağan	LC	EK II	KD	A4	BB	KZ	Y
XI- PHOENICOPTERIFORMES—FLAMİNGOLAR; 12- Phoenicopteridae; Flamingogiller (2- 6;%33.3)**										
1	e	<i>Phoenicopus roseus</i>	Flamingo	LC	EK II	KD	A3	BB	YZ	Y
XII- CHARADRIIFORMES—YAĞMURKUŞLARI; 13- Burhinidae—Kocagözgiller (1- 10;%10.0)**										
1	d	<i>Burhinus oedicnemus</i>	Kocagöz	LC	EK II	KD	A2	M,E,İ,A,Gd,D	YZ	GT
14- Haematopodidae—Denizsaksığagiller (2- 12;%16.7)**										
1	d	<i>Haematopus ostralegus</i>	Deniz saksığanı	NT	EK III	KD	A3	BB	T	YT
15- Recurvirostridae--Avozetkuşugiller (2- 10;%20.0)**										
1	e	<i>Himantopus himantopus</i>	Uzunbacak	LC	EK II	KD	A3	BB	YZ	Y
2	e	<i>Recurvirostra avosetta</i>	Avozet kuşu, Kılıçgaga	LC	EK II	KD	A4	BB	YZ	Y
16- Charadriidae—Yağmurkuşugiller (17- 68;%25.0)**										
1	e	<i>Vanellus vanellus</i>	Kızkuşu	NT	EK III	KD	A3	BB	YZ	Y
2	e	<i>Charadrius dubius</i>	Kolyeli küçük yağmurcun	LC	EK II	KD	A3	BB	YZ	Y
17- Scolopacidae Çullukgiller Stints Schnepfen (34- 98;%34.7)**										
1	c	<i>Numenius arquata</i>	Büyük kervan çulluğu	NT	Ek III	KD	B3	BB	T	KZ
2	c	<i>Limosa limosa</i>	Kara kuyruklu suçulluğu	NT	Ek III	KD	B4	BB	T	KZ
3	c	<i>Calidris pugnax</i>	Döğüşken kuş	LC	Ek III	KD	B4	BB	KZ	TK
4	c	<i>Calidris temminckii</i>	Sarı bacaklı kumkuşu	LC	Ek II	KD	B3	M,E,İ,A,D,Kd	T	KZ
5	c	<i>Calidris alpina</i>	Kara karınlı kumkuşu	LC	Ek II	KD	B3	M,E,İ,A,D,Kd	T	KZ
6	c	<i>Calidris minuta</i>	Küçük kumkuşu	LC	Ek II	KD	B5	BB	T	KZ
7	c	<i>Gallinago gallinago</i>	Su çulluğu, Bekazin	LC	Ek III	KD	B3	BB	T	KZ
8	d	<i>Actitis hypoleucos</i>	Akkarın yeşilbacak	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	G
9	c	<i>Tringa ochropus</i>	Ak kuyruklu(Yeşil)düdükçün	LC	Ek II	KD	B2	BB	T	T
10	e	<i>Tringa totanus</i>	Kızılbacak	LC	Ek III	KD	A4	BB	YZ	Y
11	c	<i>Tringa stagnatilis</i>	Bataklık kızılbaçağı	LC	Ek II	KD	B3	BB	T	KT
12	c	<i>Tringa glareola</i>	Orman kızılbaçağı	LC	Ek II	KD	B3	BB	T	T
18- Glareolidae—Batakhkkırlangıcıgiller (3- 17;%17.6)**										
1	d	<i>Glareola pratincola</i>	Kızıl kanatlı bataklık kırlangıcı	LC	EK II	KD	A3	M,E,İ,A,Kd, D	T	GY
19- Laridae--Martıgiller (26- 103;%25.2)**										
1	c	<i>Chroicocephalus genei</i>	İncegaga martı	LC	Ek II	KD	B4	BB	T	KZ
2	f	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	Gülen martı	LC	Ek III	KD	A5	BB	KZ	Y
3	f	<i>Larus (armenicus)vanicus</i>	Van martısı	LC	Ek II	KD	A5	D	Y	Y
4	e	<i>Gelochelidon nilotica</i>	Gülen sumru	LC	Ek II	KD	A4	BB	T	Y
5	d	<i>Sternula albifrons</i>	Ak alınlı deniz kırlangıcı	LC	Ek II	KD	A3	BB	T	G
7	d	<i>Sterna hirundo</i>	İrmak sumrusu	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	G
8	e	<i>Chlidonias leucopterus</i>	Ak kanatlı sumru	LC	Ek II	KD	A4	BB	YZ	Y
XIII- CICONIIFORMES--LEYLEKSİLER; 20- Ciconiidae—Leylekğiller (3- 19;%15.8)**										
1	e	<i>Ciconia ciconia</i>	Akleylek	LC	EK II	KD	A3	BB	YZ	G
XIV- PELECANIFORMES--KÜREK AYAKLILAR; 21- Threskiornithidae--Kelaynagiller (3- 36;%8.3)**										
1	e	<i>Plegadis falcinellous</i>	Çeltikçi	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	Y

2	d	<i>Platalea leucorodia</i>	Kaşıkçıl	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	Y
22- Ardeidae --Balıkçıl giller (10- 72;%13.9)**										
1	d	<i>Nycticorax nycticorax</i>	Gece balıkçılı	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	Y
2	e	<i>Ardeola ralloides</i>	Alaca balıkçıl	LC	Ek II	KD	A3	BB	T	Y
3	d	<i>Bubulcus ibis</i>	Öküz balıkçılı	LC	Ek II	KD	A2	BB	YZ	Y
4	e	<i>Ardea cinerea</i>	Gri balıkçıl	LC	Ek III	KD	A3	BB	YZ	Y
5	d	<i>Ardea purpurea</i>	Erguvani balıkçıl	LC	Ek II	KD	A2	BB	T	Y
6	e	<i>Egretta garzetta</i>	Küçük akbalıkçıl	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	Y
23- Pelecanidae—Pelikangiller (3-8;%37.5)**										
1	e	<i>Pelecanus onocrotalus</i>	Akpelikan	LC	Ek II	KD	A3	BB	T	Y
XV- ACCIPITRIFORMES-- YIRTICI KUŞLAR; 24- Pandionidae—Balıkkartal giller (1-2;%50.0)**										
1	d	<i>Pandion haliaetus</i>	Balıkkartalı	LC	Ek II	-	A12	BB	T	Y
25- Accipitridae—Atmacagiller (30- 256;%11.7)**										
1	d	<i>Gypaetus barbatus</i>	Sakallı akbaba	NT	Ek II	Ek-II	A12	BB	Y	Y
2	e	<i>Neophron percnopterus</i>	Beyaz akbaba	EN	Ek II	Ek-II	A3	BB	YZ	Y
3	d	<i>Gyps fulvus</i>	Kızıl akbaba	LC	Ek II	Ek-II	A2	BB	Y	Y
4	d	<i>Aegypius monachus</i>	Kara akbaba	NT	Ek II	Ek-II	A2	M,E,A,D,İ,Kd	YZ	Y
5	e	<i>Circaetus gallicus</i>	Yılan kartalı	LC	Ek II	Ek-II	A4	BB	YZ	Y
6	d	<i>Aquila chrysaetos</i>	Kayakartalı	LC	Ek II	Ek-II	A12	BB	Y	Y
7	e	<i>Accipiter nisus</i>	Atmaca	LC	Ek II	Ek-II	A3	BB	Y	Y
8	e	<i>Circus aeruginosus</i>	Aldoğan, Saz delicesi	LC	Ek II	Ek-II	A3	BB	Y	Y
9	d	<i>Circus pygargus</i>	Çayır doğanı	LC	Ek II	Ek-II	A12	BB	YZ	Y
10	d	<i>Milvus migrans</i>	Karaçaylak	LC	Ek II	Ek-II	A3	BB	YZ	Y
11	e	<i>Buteo rufinus</i>	Kızıl şahin	LC	Ek II	Ek-II	A3	BB	Y	Y
12	d	<i>Buteo buteo</i>	Şahin	LC	Ek II	Ek-II	A3	BB	Y	Y
XV I- STRIGIFORMES-- GECE YIRTICILARI; 26- Tytonidae Peçeli Baykuş giller (1- 20;%5.0)**										
1	d	<i>Tyto alba</i>	Peçeli baykuş	LC	Ek II	Ek-II	A12	BB	Y	Y
27-Strigidae—Baykuş giller (9- 234;%3.8)**										
1	d	<i>Athene noctua</i>	Kukumav	LC	Ek II	Ek-II	A2	BB	Y	Y
2	d	<i>Otus scops</i>	İshakkuşu	LC	Ek II	Ek-II	A2	BB	Y	Y
3	d	<i>Asio otus</i>	Kulaklı orman baykuşu	LC	Ek II	Ek-II	A2	BB	YZ	Y
4	d	<i>Bubo bubo</i>	Puhu	LC	Ek II	Ek-II	A12	BB	Y	Y
XVII- BUCEROTIFORMES—İBİBİKKUŞLARI; 28- Upupidae--Çavuşkuş giller (1-4;%25.0)**										
1	d	<i>Upupa epops</i>	Hüthüt	LC	Ek II	KD	A2	BB	YZ	G
XVIII- CORACIIFORMES—KUZGUNKUŞLARI; 29- Coraciidae-- Kuzungiller (2- 13;%15.4)**										
1	d	<i>Coracias garrulus</i>	Kuzgun	LC	Ek II	KD	A2	BB	YZ	G
30- Alcedinidae—Yalıçapkın giller (3-114;%2.6)**										
1	d	<i>Alcedo atthis</i>	Yalıçapkını	LC	Ek II	KD	A2	BB	Y	Y
31- Meropidae—Arikuş giller (3- 30;%10.0)**										
1	e	<i>Merops apiaster</i>	Arikuşu	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	G
XIX- PICIFORMES—AĞAÇKAKANLAR; 32- Picidae—Ağaçkakangiller (9- 238;%3.8)**										
1	d	<i>Dendrocopos syriacus</i>	Alaca ağaçkakan	LC	Ek II	KD	A2	BB	Y	Y
2	d	<i>Picus viridis</i>	Yeşil ağaçkakan	LC	Ek II	KD	A2	BB	Y	Y
XX- FALCONIFORMES—DOĞANLAR; 33- Falconidae—Doğangiller (10- 65;%15.4)**										
1	d	<i>Falco naumanni</i>	Kızılkerekenz	LC	Ek II	Ek-II	A2	BB	YZ	Y
2	d	<i>Falco tinnunculus</i>	Kerkenez	LC	Ek II	Ek-II	A2	BB	YZ	Y
3	d	<i>Falco subbuteo</i>	Delice doğan	LC	Ek II	Ek-II	A3	BB	YZ	Y
GRUP B= PASSERES(P)--ÖTÜCÜ KUŞLAR										
XXI- PASSERIFORMES-- ÖTÜCÜ KUŞLAR; 1-Laniidae—Ümüksıkangiller (9- 34;%26.5)**										
1	e	<i>Lanius collurio</i>	Kızıl sırtlı ümüksıkan	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	G
2	d	<i>Lanius minor</i>	Karaalın ümüksıkan	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	G
3	d	<i>Lanius excubitor</i>	İri ümüksıkan	LC	Ek II	KD	A12	BB	T	G
4	d	<i>Lanius senator</i>	Kızıl başlı ümüksıkan	LC	Ek II	KD	A2	BB	YZ	G
2-Oriolidae—Sarıasmagiller (1- 39;%2.6)**										
1	d	<i>Oriolus oriolus</i>	Sarıasma	LC	Ek II	KD	A2	BB	YZ	G
3-Corvidae--Kargagiller (12 – 136;%8.8)**										
1	e	<i>Garrulus glandarius</i>	Alakarga, Kestane kargası	LC	KD	KD	A4	BB	Y	Y
2	f	<i>Pica pica</i>	Saksağan	LC	KD	KD	A5	BB	Y	Y
3	f	<i>Corvus monedula</i>	Cüce karga	LC	KD	KD	A5	BB	Y	Y
4	f	<i>Corvus frugilegus</i>	Ekin kargası	LC	KD	KD	A5	BB	Y	Y
5	e	<i>Corvus cornix</i>	Sis kargası	LC	KD	KD	A5	BB	Y	Y
4-Paridae—Baştankaragiller (6 – 64;%9.4)**										
1	d	<i>Cyanistes caeruleus</i>	Mavi baştankara	LC	Ek II	KD	A2	BB	Y	Y
2	e	<i>Parus major</i>	Büyük baştankara	LC	Ek II	KD	A3	BB	Y	Y
5-Remizidae--Çulhakuş giller (1- 11;%9.1)**										
1	d	<i>Remiz pendulinus</i>	Çulhakuşu	LC	Ek III	KD	A2	BB	YZ	Y
6-Panuridae--Biyıklı Baştankaragiller (1- 1;%100)**										
1	e	<i>Panurus biarmicus</i>	Biyıklı baştankara	LC	Ek II	KD	A3	M,E,A,İ,D,Kd	KZ	Y

7-Alaudidae--Tarlakuşgiller (15 – 100;%15.0)**

1	e	<i>Lullula arborea</i>	Orman toygarı	LC	Ek III	KD	A3	BB	YZ	Y
2	e	<i>Alauda arvensis</i>	Tarlakuşu	LC	Ek III	KD	A4	BB	Y	Y
3	d	<i>Galerida theklae</i>	Tekla toygarı	LC	Ek III	KD	A2	A, D	Y	Y
4	e	<i>Galerida cristata</i>	Tepeli toygar	LC	Ek II	KD	A3	BB	Y	Y
5	d	<i>Eremophila alpestris</i>	Kulaklı tarlakuşu	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	Y
6	d	<i>Calandrella brachydactyla</i>	Bozkır toygarı	LC	Ek II	KD	A3	BB	Y	Y
7	d	<i>Melanocorypha bimaculata</i>	Küçük boğmaklı tarlakuşu	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	Y
8	f	<i>Melanocorypha calandra</i>	Boğmaklı tarlakuşu	LC	Ek II	KD	A5	BB	Y	Y
9	e	<i>Alaudala rufescens</i>	Küçük bozkır tarlakuşu	LC	Ek III	KD	A3	BB	YZ	Y

8-Hirundinidae--Kırlangıçgiller (7 – 89;%7.9)**

1	f	<i>Riparia riparia</i>	Kıyı(Kum)kırlangıcı	LC	Ek II	KD	A5	BB	YZ	G
2	f	<i>Ptyonoprogne rupestris</i>	Kaya kırlangıcı	LC	Ek II	KD	A5	BB	YZ	G
3	f	<i>Hirundo rustica</i>	İs(Kır) kırlangıcı	LC	Ek II	KD	A5	BB	YZ	G
4	e	<i>Delichon urbicum</i>	Pencere(Ev)kırlangıcı	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	G

9-Cettiidae Kamışbülbulgiller (1- 32;%3.1)**

1	d	<i>Cettia cetti</i>	Kamış bülbulü	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	Y
---	---	---------------------	---------------	----	-------	----	----	----	----	---

10-Aegithalidae--Uzunkuyruklu Baştankaragiller (1-13;%7.7)**

1	d	<i>Aegithalos caudatus</i>	Uzunkuyruklu baştankara	LC	Ek III	KD	A2	BB	YZ	Y
---	---	----------------------------	-------------------------	----	--------	----	----	----	----	---

11-Phylloscopidae--Çıvgıngiller (13 – 80;%16.3)**

1	c	<i>Phylloscopus trochilus</i>	Söğüt çıvgını	LC	Ek II	KD	A3	BB	T	T
2	e	<i>Phylloscopus collybita</i>	Cif caf, Çıvgın	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	Y

12-Acrocephalidae--Mukallitgiller (15 – 62;%24.2)**

1	e	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	Büyük saz bülbulü(Ardıcı)	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	G
2	d	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	Kindra kamışını	LC	Ek II	KD	A2	BB	T	G
3	d	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	Saz bülbulü(Ardıcı)	LC	Ek II	KD	A2	BB	YZ	G
4	e	<i>Iduna pallida</i>	Grimukallit	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	G

13-Sylvidae--Ötleğengiller (15- 34;%44.1)**

1	d	<i>Sylvia atricapilla</i>	Karabaş ötleğen	LC	Ek II	KD	A2	BB	YZ	G
2	c	<i>Sylvia borin</i>	Boz bahçe ötleğeni	LC	Ek II	KD	B3	BB	T	T
3	d	<i>Curruca curruca</i>	Akgerdan ötleğen	LC	Ek II	KD	A2	BB	YZ	G
4	e	<i>Curruca communis</i>	Çalı ötleğeni	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	G

14-Regulidae--Altıntavukgiller (2- 6;%33.3)**

1	d	<i>Regulus regulus</i>	Altıntavuk	LC	Ek II	KD	A12	BB	T	Y
---	---	------------------------	------------	----	-------	----	-----	----	---	---

15-Troglodytidae Çitkuşugiller (1- 88;%1.1)**

1	d	<i>Troglodytes troglodytes</i>	Çitkuşu	LC	Ek II	KD	A12	BB	Y	Y
---	---	--------------------------------	---------	----	-------	----	-----	----	---	---

16-Sittidae--Sıvacıkuşugiller (4- 29;%13.8)**

1	d	<i>Sitta neumayer</i>	Kaya sıvacısı	LC	Ek II	KD	A2	BB	Y	Y
2	e	<i>Sitta europaea</i>	Sıvacı	LC	Ek II	KD	A3	BB	Y	Y

17-Sturnidae--Sığırcık giller (4- 126;%3.2)**

1	f	<i>Sturnus vulgaris</i>	Sığırcık	LC	KD	KD	A5	BB	Y	Y
---	---	-------------------------	----------	----	----	----	----	----	---	---

18-Turdidae--Karatavukgiller (8- 174;%4.6)**

1	e	<i>Turdus merula</i>	Karatavuk	LC	Ek III	KD	A3	BB	Y	Y
2	d	<i>Turdus torquatus</i>	Kolyeli ardıç	LC	Ek II	KD	A12	M,E,A,İ,D,Kd	Y	Y

19-Muscicapidae--Sinekkapnagiller (35- 343;%10.2)**

1	e	<i>Muscicapa striata</i>	Gri benekli sinekkapan	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	G
2	e	<i>Erithacus rubecula</i>	Narbülbulü, Kızılgerdan	LC	Ek II	KD	A3	BB	Y	Y
3	d	<i>Luscinia svecica</i>	Mavigerdan, Buğdaycıl	LC	Ek II	KD	A2	M,İ,A,D,Gd,Kd	Y	GY
4	d	<i>Phoenicurus ochruros</i>	Kara kızılkuşuk, Ev kızılkuşu	LC	Ek II	KD	A2	BB	YZ	Y
5	e	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	Kızılkuşuk, Bahçe kızılkuşu	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	Y
6	d	<i>Monticola saxatilis</i>	Kayaardıç, Taşkızıl	LC	Ek II	KD	A12	BB	YZ	G
7	d	<i>Monticola solitarius</i>	Mavi Kayaardıç, Gökardıç	LC	Ek II	KD	A12	BB	YZ	Y
8	e	<i>Saxicola rubetra</i>	Kahvegerdan, Çayır taşkuşu	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	Y
9	e	<i>Saxicola torquatus</i>	Taşkuşu	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	Y
10	e	<i>Oenanthe oenanthe</i>	Kuyrukkakan	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	G
11	e	<i>Oenanthe isabellina</i>	Boz kuyrukkakan	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	G

20-Cinclidae--Sukaratavugiller (1- 5;%20.0)**

1	d	<i>Cinclus cinclus</i>	Su karatavugu	LC	Ek II	KD	A12	E,A,İ,D,Kd	Y	Y
---	---	------------------------	---------------	----	-------	----	-----	------------	---	---

21-Passeridae--Serçegiller (8- 43;%18.6)**

1	e	<i>Petronia petronia</i>	Kayalık serçesi	LC	KD	KD	A3	BB	Y	Y
2	e	<i>Passer montanus</i>	Dağ serçesi	LC	Ek III	KD	A3	BB	YZ	Y
3	f	<i>Passer domesticus</i>	Ev serçesi	LC	Ek II	KD	A5	BB	Y	Y

22-Prunellidae--Bozboğazgiller (4- 13;%30.8)

1	d	<i>Prunella modularis</i>	Bozboğaz	LC	Ek II	KD	A12	BB	Y	Y
---	---	---------------------------	----------	----	-------	----	-----	----	---	---

23-Motacillidae--Kuyrukkakangiller--Pipits—Stelzen (13- 69;%18.8)

1	d	<i>Motacilla flava</i>	Sarı kuyrukkakan	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	G
--	e	<i>Motacilla f. feldegg</i>	Maskeli kuyrukkakan	LC	KD	KD	A3	BB	YZ	G
2	d	<i>Motacilla citreola</i>	Sarı başlı kuyrukkakan	LC	Ek II	KD	A2	E,A,İ,D,Kd	YZ	GY
3	d	<i>Motacilla cinerea</i>	Dağ kuyrukkakanı	LC	Ek II	KD	A2	BB	Y	YZ

4	e	<i>Motacilla alba</i>	Ak kuyrukkakan	LC	Ek II	KD	A4	BB	Y	YZ
5	d	<i>Anthus campestris</i>	Kır incirkuşu	LC	Ek II	KD	A2	BB	YZ	G
6	c	<i>Anthus pratensis</i>	Çayır incirkuşu	NT	Ek II	KD	B3	BB	YZ	T
7	e	<i>Anthus trivialis</i>	Ağaç incirkuşu	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	G
8	c	<i>Anthus cervinus</i>	Algerdan incirkuşu	LC	Ek II	KD	B2	M,E,A,İ,D,Kd	YZ	KT
9	e	<i>Anthus spinoletta</i>	Dağ incirkuşu	LC	Ek II	KD	A3	BB	KZ	KZ
24- Fringillidae-- İspinozgiller (22- 233;%9.4)										
1	c	<i>Fringilla montifringilla</i>	Dağ ispinozu	LC	Ek III	KD	B3	M,A,İ,D,Gd,Kd	KZ	KZ
2	e	<i>Linaria cannabina</i>	Ketenkuşu	LC	Ek II	KD	A3	BB	T	Y
3	e	<i>Carduelis carduelis</i>	Saka	LC	Ek II	KD	A3	BB	Y	Y
4	e	<i>Serinus pusillus</i>	Kızılalın iskete	LC	Ek II	KD	A3	BB	Y	Y
5	e	<i>Chlorophonia flavirostris</i>	Sarıgaga ketenkuşu	LC	Ek II	KD	A3	A,İ,D,Kd	YZ	Y
25- Emberizidae—Kirazkuşugiller (16- 44;%36.4)										
1	e	<i>Emberiza calandra</i>	Tarla kirazkuşu	LC	Ek III	KD	A4	BB	YZ	Y
2	d	<i>Emberiza cia</i>	Kaya kirazkuşu	LC	Ek II	KD	A2	E,A,İ,D,Gd,Kd	YZ	Y
3	d	<i>Emberiza buchanani</i>	Taş kirazkuşu,Grienseli kirazkuşu	LC	Ek III	KD	A12	A,D,Kd	YZ	G
4	e	<i>Emberiza hortulana</i>	Kirazkuşu	LC	Ek III	KD	A3	BB	YZ	G
5	e	<i>Emberiza melanocephala</i>	Karabaş kirazkuşu	LC	Ek II	KD	A4	BB	YZ	G
6	e	<i>Emberiza schoeniclus</i>	Bataklık kirazkuşu	LC	Ek II	KD	A3	BB	YZ	Y

KD: Kapsam Dışı; Kuş türlerinin statüleri, Y: Yerli türler; YZ/G: Yaz Ziyaretçisi/Göçmen; KZ: Kış ziyaretçisi; T: Transit göçer.

*Mevsimsel ve kuluçkalama statüleri uluslararası doğal hayatı ve doğal kaynakları koruma birliği(=IUCN) ve RED DATA BOOK ölçütleri (Kızıroğlu, 2008; 2015; 2021 ve 2022b) **A-Grubu:** Türkiye’de kuluçkalayan türleri; **B-Grubu** ise Türkiye’ye kış ziyaretçisi veya transit göçer olarak gelen türleri kapsamaktadır. IUCN Kırmızı Listesi, biyolojik çeşitliliğin durumu ile ilgili en geçerli rehber olarak kabul edilmektedir. Kategoriler 9 grupta ele alınmış ve aşağıya çıkarılmıştır: **EX: (extinct):** Şüpheye yer bırakmayacak delillerle soyu tükenmiş olduğu kanıtlanan türler; **EW: (extinct in wild):** Vahşi yaşamda soyu tükenmiş; ancak diğer alanlarda (yetiştirme veya sergileme amaçlı) varlığını sürdüren türler. (A.1.1 ve B.1.1); **CR: (critically endangered):** Vahşi yaşamda soyu tükenme tehlikesi *had safhada (extreme)* olan türler. ATS ile aynı: Critically Endangered=CR. (A.1.2 ve B.1.2=1-1000 Kuluçka çifti olan türler); **EN: (endangered):** Vahşi yaşamda soyu tükenme tehlikesi *çok büyük* olan türler. ATS ile aynı: Endangered= E. (A.2 ve B.2 = 1001-10000 Kuluçka çifti olan türler; **VU: (vulnerable):** (Hassas, Zarar Görebilir) Vahşi yaşamda soyu tükenme tehlikesi *büyük* olan türler. ATS ile aynı: Vulnerable=VU. (A.3 ve B.3= 10001-100 000 Kuluçka çifti); **NT: (near threatened):** Şu anda tehlikede olmayan fakat yakın gelecekte VU, EN veya CR kategorisine girmeye aday olan türler. ATS’ de Rare= R. (A.4 ve B.4=100 0 01-1 000 000 Kuluçka çifti olan türler; **LC: (least concern):** (En düşük derecede tehdit altında) Yaygın bulunan türler. ATS’de Secure= S. (A.5 ve B.5= >1 000 001 kuluçka çifti olan türler); **DD: (data deficient):** Üzerinde yeterli bilgi bulunmayan türler. ATS’de aynı, Data Deficient=DD. (A.6 ve B.6); **NE: (not evaluated):** Şimdiye kadar yukardaki kriterlere uygunluğu değerlendirilmemiş türler. ATS’de aynı Not Evaluated= NE. (A.7 ve B.7)

**) Türkiye’de gözlenmiş olan kuş türleri listesi ve statüleri (İlk rakam Türkiye’deki, ikinci rakam dünyadaki (Gill et al., 2021ve Kızıroğlu 2022b’ye göre) kuş türü sayısı. (S= Statü) Parantezlerde verilen oranlar ise Türkiye’deki kuş ailelerine giren kuş türü sayısının dünyadakilere göre oranını belirtmektedir.

Y: Yıllık kuş (yerli türler); Bütün yılı ülkemizde geçiren türler bu gruba girer. Ancak bu türlerden bazıları, kuluçkaya yattığı alanları terk ederek, ülkemizin kışı sıcak geçen bölgelerine gidebilmektedir.

G/YZ: Göçmen türler, (Yaz Göçmeni) bu türler, yurdumuzda kuluçkaya yatıp çoğalır ve sonbahara doğru ülkemizi terk ederek, Afrika’ya göçerler. Kışı orada geçirip ilkbaharda tekrar yurdumuza gelip kuluçkaya yatarlar.

K/KZ: Kış ziyaretçileri. Bu türler, daha çok kuzey ve batı kökenli olup, kışı sıcak olan Türkiye’nin, başta Göller Bölgesi ve daha güneydeki sulak alanlar olmak üzere, sıcak bölgelerinde geçirmek üzere gelen türlerdir. Bunların bir kısmını da, yaz popülasyonundan

Afrika'ya göçmeyen; ancak kışı sıcak bölgelerimizde geçirenler oluşturur. Örneğin göçmen bir kuş türü olan akleyleğin bazı genç bireyleri kışı da yurdumuzun güney bölgelerinde geçirebilir. **T: Transit göçerler:** Bu türler ilkbahar ve sonbahar göçlerinde, göç yolu üzerindeki Anadolu'yu kullanır.

KS=MEVSİMSEL VE KULUÇKALAMA STATÜLERİ

- 1945 yılından önceki kayıtlarda, kuluçkaya yattıklarına ait bilgi verilen; ancak bu tarihten sonra kuluçka kaydına rastlanılmıyan türler;
- 1950 yılına kadar zaman zaman kuluçkaya yattıklarına özgü kaydı olan, ancak 1950'den sonra ya kaybolan, ya da düzensiz olarak birkaç çiftinin kuluçka kaydı bulunan türler;
- 1900 yılından beri zaman zaman, ancak düzensiz olarak kuluçka kaydı olan türler;
- Her yıl kuluçkaya yatan; ancak lokal ve çok az sayıda çiftle temsil edilen türler;
- Düzenli kuluçkaya yatan kuş türleri; ancak belli bölge ve yerel populasyonlar halinde oldukça büyük yoğunluğa ulaşan türler;
- Türkiye'nin çoğu bölgesinde, düzenli ve çok sayıda kuluçkaya yatan türler.

TR-dağılımı: Türkiye'deki kuş türlerinin gözlemlendiği coğrafi bölgeler: Kısaltmalar, Türkiye'nin yedi coğrafik bölgesi dikkate alınarak verilmektedir. Ancak bir türe özgü, tüm coğrafik bölgelerde gözlem kaydı varsa, tüm bölgeleri (Bütün Bölgeler) ifade etmek üzere "BB" harfleri kullanılmıştır. Bunun dışında "A" Akdeniz; "M" Marmara; "Kd" Karadeniz; "I" İç Anadolu;"D" Doğu Anadolu; "E" Ege ve "Gd" Güney Doğu Anadolu Bölgesi'ni simgelemektedir.

Tablo 2'nin izlenmesinde de görüleceği gibi Türkiye'de belirlenen kuş ailelerine giren tür sayısı ile dünyada o aileye ait kuş türü sayıları verilmiş ve oransal değerleri de ortaya konmuştur (bkz. Kızıroğlu 2022b). Bölgede belirlenen kuş türlerinin kuluçka statülerine gelince, 12 NP ve 5 P toplam 17 tür (c) statüsüne; 15 NP ve 9 P toplam 24 tür (f) statüsüne; 36 şar NP ve P toplam 72 tür (e) statüsüne; ve 42 NP, 32 P olmak üzere toplam 74 tür ise (d) statüsüne girmektedir. Tablo 2'den de izleneceği gibi Ahlat sazlığında 82 Passeres(P) ve 105 Nonpasseres (NP) türü ile bir Passeres alttürü saptanmıştır. Tablo 2'deki son iki sütunda, alanda gözlenen kuş türlerinin bölge ve Türkiye'deki biyolojik statüleri verilmektedir. Bölgede 33 NP ve 28 P türü toplam 61 yerli; 41 NP ve 45 P toplam 86 göçmen, 8 NP ve 3 P 11 kış ziyaretçisi ile 23 NP ve 6 P 29 transit statüde olmak üzere 187 kuş türü belirlenmiştir. Bir P alttürü de göçmen statüsündedir. Bölgede belirlenen 162 kuş türü Türkiye'nin tüm bölgelerinde rastlanabilen kuş grubuna girer.

Bölgede gözlemlenen türlerin değişik koruma statüleri Tablo'2 ve 3'te verilmiştir. Buna göre alandaki kuş türlerinin IUCN kriterlerine göre dağılımları şöyledir: EN: 2, VU: 4, NT: 9, LC: 172. Bern Kriterlerine göre 132 tür Ek Liste II, 45 tür Ek Liste III ve 10 tür liste kapsamı dışındadır. CITES değerlendirmesine göre 26 tür Ek Liste II içinde yer alırken, 160 tür ise liste kapsamı dışında kalmaktadır (bkz. Tablo 2).

Ahlat Sazlığı'nda belirlenen kuş türlerinin red data book statülerine göre dağılımı Tablo 3'te görülebilir. Buna göre A-Grubu türlerin % 9,6'sı A12 ve % 18,7'si ise A2 statüsünde ; B-Grubu türlerin de % 1,1'inin(B2) tükenme tehdit boyutu oldukça yüksek olarak bulunmuştur (bkz. Tablo 2 alt bilgisi).

Tablo 3. Ahlat Sazlığı'nda gözlenmiş olan kuş gruplarındaki türlerin, red data book sayı ve oransal dağılımı

Aile Adı	Toplam		A12		A2		A3		A4		A5		A-Grubu		B2		B3		B4		B5		B-Grubu		
	N	N1	N2%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	Top	%	n	%	n	%	n	%	n	%	Top	%
Passeres	230	82	35,6	9	11,0	16	19,5	38	46,3	5	6,1	10	12,2	78	95,1	1	1,2	3	3,7	-	-	-	-	4	4,9
Nonpasseres	292	105	36,0	9	8,6	19	18,1	37	35,2	12	11,4	16	15,2	93	88,6	1	1,0	5	4,8	3	2,9	3	2,9	12	11,4
GenelToplam	522	187	35,8	18	9,6	35	18,7	75	40,1	17	9,1	26	13,9	171	91,4	2	1,1	8	4,3	3	1,6	3	1,6	16	8,6

N= Kuş gruplarına giren Türkiye'deki kuş türü sayıları; N₁= Ahlat Sazlığında belirlenen kuş türü sayısı; N₂%: Ahlat Sazlığı'nda saptanan kuş türü sayısının, Türkiye'de ilgili kuş gruplarındaki tür sayısına göre oransal değeri; n= Kuş gruplarının ilgili RDB-Statüsüne giren kuş türü sayısı ve oransal dağılımı.

Kız kuşu (*Vanellus vanellus*)

Kukumav (*Athene noctua*)

Gülen martı (*Chroicocephalus ridibundus*)

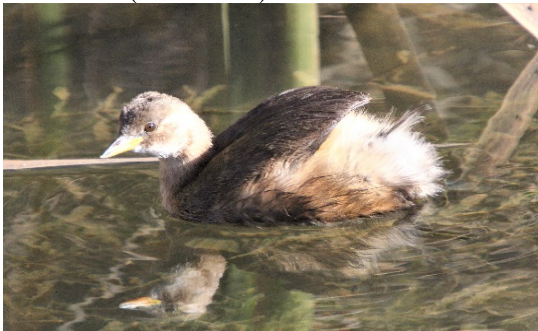
Sığırcık (*Sturnus vulgaris*)

Sakarmeke (*Fulica atra*)

Ak leylek (*Ciconia ciconia*)

Bahri (*Tachybaptus ruficollis*)

Kızıl şahin (*Buteo rufinus*)

Hüthüt (*Upupa epops*)

Saka (*Carduelis Carduelis*)

Şekil 5: Alanda yaşayan kuşlardan görüntüler

4. Sonuç ve Öneriler

Alan yönetimi ve koruması çabalarına karşın, geçmişten günümüze Ahlat Sazlığı'nda

- Habitat karakteri zayıflaması
- Habitat daralması ve
- Habitat kaybı gibi sorunlarla karşılaşmıştır.

Belirtilen bu ana başlıklar altındaki sorunlardan öne çıkanlar, aşağıdaki gibi sıralanabilir:

A-Yerel halk burayı kurutulması gereken bir bataklık olarak düşünmektedir. Bu önyargı ve sazlık hakkındaki bilinç değişikliği, son yıllarda gerçekleştirilen bilimsel aktivitelerle büyük oranda olumlu yönde evrilmiş durumdadır. Bu çabaların devamı, alanın sürdürülebilirliği bakımından çok önemlidir.

B-Alanın geçmiş uydu görüntülerinden, sazlığın doğal eşiği kolaylıkla anlaşılmaktadır. Geçmiş ile günümüz kıyaslandığında, alandaki yapılaşma baskısının hızla ilerlediği görülmektedir. Özellikle son yıllarda alanı çevreleyen tarım alanlarında yapılaşma ivmesinin arttığı görülmektedir.

C-Ahlat Sazlığı'nda gerçekleştirilen drenaj ve kontrolsüz su seviyesi değişiklikleri, ekosisteme ciddi zararlar vermektedir. Bu müdahaleler sonucu, çekirdek alanın özellikle batı kesimleri büyük zararlar görmektedir. Suyun bütün yüzeye dengeli dağılımını ve sazlıktan su çıkışının kontrol altına alınması habitat tahribatını giderecektir.

D-Sazlık, civardaki kuş ve amatör balık avcılarının, en önemli uğrak noktasıdır. Alanda insan, evcil hayvan ve otlatma baskısı yükündür. Ayrıca çayır ve saz kesimi sorunu yaşanmaktadır. Son zamanlarda bu olumsuzluklar engellenmeye çalışılsa da, daha fazla çabaya gerek vardır.

E- Sazlığın kuzey sınırını oluşturan eğimli arazi, son yıllarda ağaçlandırılmıştır. Bu kesim doğal bir seyir terası özelliğindedir. Buradaki uygun noktalara yapılacak iki izleme kulesi, alanın değerini artıracaktır. Bu kesimde mevcut tel örgülerin onarılması alana kontrolsüz girişleri azaltacaktır.

F-Oldukça işlek olan Ahlat-Tatvan karayolu, sazlığın çekirdek kesimi ile Van Gölü arasında set-sınır oluşturmuştur (Şekil 3). Yol aynı zamanda sazlığın tahribata en fazla maruz kalmış olan batı kısmını, çekirdek kesimden ayırmaktadır. Eksoz dumanı, araçlardan atılan çöpler ve gürültü kirliliği, alandaki canlılar üzerinde baskı oluşturmaktadır. Bu yolun sazlık sınırları dışına çıkarılması önemli katkı sağlayacaktır.

G-Sazlığın yakın çevresinde Selçuklu yerleşimi ve Madavans Vadisi gibi turizm değeri yüksek iki nokta mevcuttur. Daha uzak komşuları arasında ise Nemrut Krateri, Nazik Gölü ve Süphan Dağı sayılabilir. Ahlat Sazlığı'nın ornitoturizme kazandırılması bölgeye koruma ve katma değer sağlayacaktır.

H- Yörede üniversitelerin kurulması envanter ve koruma çalışmalarında öncü rol oynamıştır. Son zamanlarda üretilen bilimsel veriler ışığında, yöredeki birçok alan resmi koruma statüsüne kavuşmuştur. Bu hareketle Ahlat Sazlığı'nın yönetim planı yapılmış ve 2020 yılında **Kesin Korunacak Hassas Alan** olarak ilan edilmiştir.

Sazlıkta yapılan son araştırmalara göre diğer canlı türlerinin yanında, 187 kuş türü ve bir alttürünün yaşadığı belirlenmiştir. Bütün çabalar sonucu Ahlat Sazlığı'nın 2000'li yıllara kıyasla daha iyi durumda olduğunu söylemek mümkündür.

Açıklama: Geçmişten itibaren Ahlat Sazlığı'nın korunması ve tanıtılmasında katkısı olan kurum, kuruluş ve şahıslara minnettarlığımızı belirtmek isteriz. Bu konuda çaba gösteren ve Ahlat Sazlığı ile ilgili doğal bilgileri büyük bir özveri ile çalıştığı kurum olan Orman Bakanlığı'na aktaran ve böylece Ahlat Sazlığı'nın koruma altına alınmasında önemli bir rol oynayan ve aynı zamanda Ahlat'lı olan değerli doğa aşığı büyüğümüz, Türkiye Tabiatını Koruma Derneği Onursal Başkanı sayın **Yunus Ensari** beye de içtenlikle teşekkür eder, sağlıklar dileriz.

Bu çalışma Ahlat Sazlığı da dahil, Türkiye'deki mevcut yapay ormanlık alanların en büyüklerinden birisi olan, Gaziantep'teki Düllükbaba Ormanının da oluşmasında büyük çaba harcayan, yaşayan duayen Orman Yüksek Mühendisi sayın **Yunus Ensari** Beyin 104. yaş gününe armağan edilmiştir.

5. Kaynakça

Adızel Ö, Azizoglu E (2013) Bitlis İli Sulakalanları ve Ornitolojik Potansiyeli. II. Uluslararası Ahlat – Avrasya Kültür ve Sanat Sempozyumu 25-27 Eylül, Ahlat / Bitlis. (Bildiri)

Adızel Ö, Durmuş A, Nergiz H, Azizoglu E (2012) Ahlat (Bitlis) Sazlığının Son Durumu ve Ahlat Turizmine Yapabileceği Katkıları. I. Uluslararası Ahlat – Avrasya Kültür ve Sanat Sempozyumu 23-25 Ağustos, Ahlat / Bitlis. (Bildiri)

Adızel Ö, Durmuş A, Turan T, Kızıroğlu İ (2007) Ahlat Sazlığı'nın (Bitlis) Korunması ve Gelişmesi Üzerine Bir Çalışma (Poster)", XVI. Ulusal Biyoloji Kongresi, 122-123 s., Malatya, 4-7 Eylül 2007

Adızel Ö (1998) Van Gölü Havzası Ornitofaunası Üzerine Araştırmalar. Y Y Ü, Fen Bilimleri Enstitüsü, (Doktora tezi, Basılmamış) Van.

Clements JF, Schulenberg TS, Iliff MJ, Billerman SM, Fredericks TA, Gerbracht JA, Lepage Sullivan DBL, Wood CL (2021) The eBird/Clements checklist of birds of the world: v2021. Downloaded from <https://www.birds.cornell.edu/clementschecklist/download/>

Dobinson H M (1976) *Bird Count*. Keztrell Books. Published by Penguin Books Ltd. Harmondsworth.

Ergene S (1945) Türkiye Kuşları. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Monografileri Tabii İlimler Kısmı. Kenan Matbaası. İstanbul.

Gill F, Donsker D, Rasmussen P(Eds) (2021). IOC World Bird List (v 11.2). Doi 10.14344/IOC.ML.11.2. <http://www.worldbirdnames.org/>

(HBW)HBW and BirdLife International (2019) Handbook of the Birds of the World and BirdLife International digital checklist of the birds of the world. Version 4. Available at: http://datazone.birdlife.org/userfiles/file/Species/Taxonomy/HBW-BirdLife_Checklist_v4_Dec19.zip [.xls zipped 1 MB].

Graukopf-Purpurhuhn, in Avibase – Die Weltvogel-Datenbank. Abgerufen am 4. Februar 2022.

Callaghan C T, Pranty B, Pyle P, Patten M A (2020) *Gray-headed Swamphen (Porphyrio poliocephalus)*, version 1.0. In: P. G. Rodewald und S. M. Billerman (Herausgeber): *Birds of the World*, 2020, Cornell Lab of Ornithology, Ithaca, NY, USA. *Porphyrio poliocephalus*

Özdemir A., Azizoğlu E. ve Kızıroğlu İ. (2022) Ahlat Sazlığı Ekosisteminin Son Durum Değerlendirmesi (Bitlis – Türkiye)

Kasperek M (1992) *Die Vögel der Türkei*. Heidelberg. Aus eigenem Verlag.

Kızıroğlu İ (1989) *Türkiye Kuşları, The Bird Species of Turkey*. Gazi /Ankara. OGM Basımevi; 314 pp. ISBN: 975-7460-00-X.

Kızıroğlu İ (2015 a) Türkiye Ornitolojisine Tarihsel Süreçte Genel Bir Bakış. *Tabiat ve İnsan 49 (191) (Eylül 2015): 5-18*.

Kızıroğlu İ (2015 b) *Türkiye Kuşları Cep Kitabı. Pocketbook for Birds of Türkiye*. Ankara, Ankamat Matbaacılık, Turkish/English, (second edition) 577 pp.(renki resimli). Sarıyıldız Ofset ve Matbaacılık, Ankara

Kızıroğlu İ (2019) *Ecological Potpourri 2. Ekolojik Potpuri 2*. Sarıyıldız mat, Ankara, 319pp.

Kızıroğlu İ (2021) *Kuşlar. Birds. Haydi Kuşları Gözlemeye*. Kuban Mat., Ankara, 321 pp.

Kızıroğlu İ (2022 a) Analysis and Comparison of World Bird Lists.(in press)

Kızıroğlu (2022 b) The Bird Species observed in Turkey and their status. (in press).

Kılıç DT, Eken G (2004) Türkiye' nin Önemli Kuş Alanları 2004 Güncellemesi. Doğa Derneği, Ankara, 232s.

Kılınçaslan T, Gülersoy NZ, Levent TB, Adızel Ö, Çiftçi, Y (2003) Sürdürülebilir Gelişme Kapsamında Van Gölü Kapalı Havzası İçin Yatırım Alanlarının İrdelenmesi. TÜBİTAK YDABAG-101Y094 nolu projenin yayınlanmamış sonuç raporu. s., 210, İstanbul.

Kummerloeve H (1969) Van Gölü-Hakkari Bölgesi (Doğu/Güneydoğu Küçük Asya) Kuşları (Zur Avifauna des Van Gölü und Hakkari Gebietes E/SE – Kleinasien) İstanbul Üniv. Fen Fak. Mecmuası Seri B Sayı: 34 Sayfa: 245 -312.

Schilperoord L, Schilperoord-Huisman M (1986) Observation of Waterbirds in Some Wetlands In Turkey – July/ August 1986. WIWO Report.

Timmerman A, Mörzer Bruyns MF, Philippona J (1976) Survey of The Winter Distribution of Palearctic Geese In Europe, Western Asia And North Africa. Limosa, Jaargang 49, No:4.

Van Der Ven, JA, Gheyselinck GF (1981) Birds in Eastern Turkey II. Report, Utrecht

Van Den Berk VM, Cronau JP, Van der Have TM (1993) Waterbirds In The Van Province, Eastern Turkey, May 1989. WIWO – Report 34, WIWO, Zeist.

Vielliard J (1968) Resultats Ornithologiques d'une Mission a Travers la Turquie. İstanbul Üniv.Fen Fak. Mecm. 33: 67-170.

Yarar M, Magnin G (1997) *Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları*. Doğal Hayatı Koruma Derneği, İstanbul. 313.